

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Το ταξίδι των λέξεων στο χρόνο...

νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ: ένα υγιές σώμα προϋποθέτει υγιές πνεύμα

εὖ ἀγωνίζεσθαι: να αγωνίζεσαι με έντιμο τρόπο

πύξ λάξ: με γροθιές και κλωτσιές

κύκνειον ἄσμα: (κυρ.) το τελευταίο τραγούδι του κύκνου πριν πεθάνει / (μεταφ.) το τελευταίο έργο ενός δημιουργού πριν το θάνατό του

δημοσία δαπάνη: κηδεία με έξοδα του κράτους (για σημαντικές προσωπικότητες)

τά παιδιά παίζει: (κυρ.) τα παιδιά παίζουν/ (μεταφ.) παιδαριώδης συμπεριφορά ενηλίκου

γνῶθι σ' αὐτόν: αυτογνωσία, το να γνωρίζει κανείς τον εαυτό του

ἔπεα πτερόεντα: λόγια που πετούν, λόγια ασήμαντα, λόγια του αέρα

τό δῖς ἑξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρός σοφοῦ: το να κάνει κανείς το ίδιο λάθος δυο φορές αποκαλύπτει ανόητο άνθρωπο

Εύρηκα! Εύρηκα: Το βρήκα! Το βρήκα!

Εὖ ζῆν: καλή ζωή

μολῶν λαβέ!: αφού έρθεις πάρε τα (όπλα)

μή μου ἄπτου: μη μ' αγγίζεις

καινά δαιμόνια: ριζοσπαστικές/νεωτεριστικές ιδέες που ανατρέπουν την κρατούσα τάξη

στήλη ἄλατος: μένω άφωνος, έκπληκτος από κάτι που είδα ή έμαθα

ἄρον ἄρον: βιαστικά / με το έτσι θέλω

ἀπό μηχανῆς θεός: (κυρ.) τρόπος εμφάνισης θεού στο αρχαίο θέατρο / (μεταφ.) κάποιος που εμφανίζεται την κατάλληλη στιγμή και δίνει λύση

σ' ένα πρόβλημα

γόρδιος δεσμός: (κυρ.) άλυτος κόμπος/(μεταφ.) δισεπίλυτο πρόβλημα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (σελ. 8,9 σχολικού βιβλίου)

- Χρησιμοποιείτε ή ακούτε συχνά ανάλογες φράσεις; Να τις σημειώσετε στα παρακάτω κενά.

ἐπ' αὐτοφώρῳ: κατά τη στιγμή της πράξης

ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων: από πολύ νεαρή ηλικία

Ἐν πάσῃ περιπτώσει: σε κάθε περίπτωση

Παντί τρόπῳ: με κάθε τρόπο

Ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ: σε κατάλληλο χρόνο

Μέτρον ἄριστον: να κρατάς το μέτρο σε όλα

Μή μου τοὺς κύκλους τάραττε: μη με ανησυχείς

Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ : η ποιότητα δεν βρίσκεται στην ποσότητα

Ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου: κατά τη διάρκεια της συζήτησης

- Αν γνωρίζετε άλλες ξένες λέξεις με ελληνική προέλευση, να τις σημειώσετε στα παρακάτω κενά:

(αγγλικά)

- history < Ιστορία < Ιστορώ < ἴστωρ (κριτής, μάρτυρας, γνώστης)
- physics= φυσική
- crisis= κρίση
- biology= βιολογία
- base= βάση

(γαλλικά) histor = ιστορία

(ιταλικά) analisi = ανάλυση

(γερμανικά) musiker = μουσικός

(ισπανικά) el aroma = το άρωμα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (σελ. 12-13 σχολικού βιβλίου)

1. Να αναπτύξετε σύντομους διαλόγους στη ν.ε. στους οποίους θα χρησιμοποιήσετε τις φράσεις της σελ. 8 ή άλλες ανάλογες.
 - -Πώς αντέδρασε όταν έμαθε τα νέα;
-Σοκαρίστηκε. Είχε μείνει σαν στήλη άλατος να με κοιτάζει.
 - -Δεν πρόλαβα να ποτίσω τα λουλούδια που μου είχες πει.
-Πάλι; Τέλος πάντων θα τα ποτίσω εγώ.
 - -Τελικά πως κατάφερες να επισκευάσεις τον υπολογιστή;
-Πάνω που ήμουν έτοιμος να τα παρατήσω , εμφανίστηκε ο αδερφός μου σαν από μηχανής θεός και με βοήθησε να λύσω το πρόβλημα.

- -Από εσένα τα έμαθαν;
-Ε ναι, με ρώτησαν και δεν μπορούσα να μην τους πω.
Μα καλά δεν έχουμε πει τα εν οίκω μή εν δήμω;
- -Γιατρέ τί δεν κάνει να τρώω?
-Απ' όλα κάνει να φάτε, αλλά σε μικρές ποσότητες. Μέτρον
ἀριστον, που έλεγαν και οι πρόγονοί μας.

2. Να βρείτε στο λεξικό (ή να σκεφτείτε) τις ελληνικές λέξεις που αποδίδουν τους παρακάτω ξενικούς όρους: γκλάμουρ, φαστφούντ, σκόντο, μπάσος, ανφάς, σκάρτος.

γκλάμουρ: αίγλη, λάμψη, ακτινοβολία

φαστφούντ: ταχυφαγείο

σκόντο: έκπτωση

μπάσος: βαθύφωνος

ανφάς: κατά πρόσωπο

σκάρτος: χαλασμένος, άχρηστος, διεφθαρμένος

3. Με τη βοήθεια λεξικού να βρείτε την ελληνική ρίζα των παρακάτω ξενικών λέξεων: τουρνουά, τζίρος, φαντεζί, παρλάρω, πιάτσα, σκιτσάρω.

-τουρνουά < γαλλ. tournoi < ρ. tourner (= περιφέρομαι, περιπλανώμαι) < ρ. tourner (= γυρίζω) < λατ. tornare < tornus < α.ε. τόρνος (= εργαλείο με το οποίο τρυπούν ή στρογγυλεύουν τα ξύλα)

-τζίρος < ιταλ. giro < βεν. ziro (= γύρος, κύκλος επιχειρήσεων) < λατ. gyrus < α.ε. γυρος (= κύκλος, περιστροφή)

-φαντεζί < γαλλ. fantaisie < λατ. phantasia < α.ε. φαντασία

-παρλάρω < ιταλ. parlare (= μιλάω, φλυαρώ) < μεσαιων. λατ. parabolare < λατ. parabola < α.ε. παραβολή (= παροιμιώδης λόγος)

πιάτσα < ιταλ. piazza (= πλατεία) < λατ. platea (= φαρδύς δρόμος) < α.ε. πλατεΐα (θηλ. του επιθ. πλατύς)

-σκιτσάρω < ιταλ. ρ. schizzare < ιταλ. schizzo (= σχέδιο) < λατ. schedium (= αυτο- σχέδιο ποίημα, σχεδιάσμα, γραμμικό σχέδιο) < α.ε. σχέδιος (= αυτοσχέδιος, προσωρινός)

4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να αναζητήσετε σε έναν τηλεφωνικό κατάλογο εταιρείες ή προϊόντα με αρχαία ελληνικά ονόματα ή θέματα (π.χ. «Ταχυμεταφορές Ο ΕΡΜΗΣ»).

ΟΝΟΜΑΤΑ ΘΕΩΝ:

- Σιδηροκατασκευές «Ο ΗΦΑΙΣΤΟΣ»
- Ποδοσφαιρικές ομάδες (ΑΡΗΣ, ΑΠΟΛΛΩΝ)
- Διατραπεζικά Συστήματα (ΔΙΑΣ)
- ΗΡΑ βρεφικά καταστήματα
- ΑΡΤΕΜΙΣ: Διαπανεπιστημιακό σύστημα ψηφιακής βιβλιοθήκης
- Κολυμβητικός Όμιλος ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ Ιλισίων

ΟΝΟΜΑΤΑ ΗΡΩΩΝ:

- Τσιμέντα «ΗΡΑΚΛΗΣ»
- Διεθνής Μαραθώνιος "ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ"

ΟΝΟΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ:

- ΙΕΚ ΟΜΗΡΟΣ
- Εκπαιδευτήρια «Ο ΠΛΑΤΩΝ»

5. Αναζητήστε στο προοίμιο της Ίλιάδας λέξεις που χρησιμοποιούνται στη1 ν.ε. αυτούσιες (ή ελαφρά τροποποιημένες) ως προς τη μορφή και τη σημασία.

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληιάδεω Ἀχιλῆος
οὐλομένην, ἣ μυρὶ Ἄχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε,
πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
ἠρώων, αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
οἰωνοῖσί τε πᾶσι· Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή· 5
ἔξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε
Ἄτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.

ΑΥΤΟΥΣΙΕΣ: Μῆνιν¹, θεά, ἦ, μυρὶ², ἠρώων, αὐτοὺς, δὲ, πᾶσι³, βουλή, ἔξ (ἐκ), ἄναξ⁴, ἀνδρῶν, καὶ

¹ μῆνις = οργή π.χ. Επέσυρε την μῆνιν του δικαστή

² μύριος, -α, -ον

³ πᾶς, πᾶσα, πᾶν

⁴ ἄναξ = βασιλιάς (ομορ. ανάκτορο)

ΕΛΑΦΡΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ: Ἀχιλῆος⁵, Ἀχαιοῖς, πολλὰς, ψυχὰς, Ἄϊδι (Ἄδης), τεῦχε[α]⁶, οἰωνοῖσί⁷, Διὸς (Δίας), ἐτελείετο⁸, Ἀτρεΐδης⁹

ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ:

Αντιστοίχισε τις φράσεις με τη νεοελληνική τους σημασία:

εὖ ἀγωνίζεσθαι	μη μ' αγγίζεις
πὺξ λάξ	να γνωρίσεις τον εαυτό σου
κύκνειον ἄσμα	να αγωνίζεσαι τίμια
δημοσία δαπάνη	λόγια ασήμαντα
γνῶθι σ' αὐτόν	γρήγορα γρήγορα
ἔπεα πτερόεντα	με έξοδα του δημοσίου
μολῶν λαβέ!	το τελευταίο έργο κάποιου
μή μου ἄπτου	με γροθιές και με κλωτσιές
ἄρον ἄρον	έλα να τα πάρεις

⁵ Ἀχιλῆος < Ἀχιλεύς

⁶ τεῦχε[α] < τεύχος = α) τμήμα βιβλίου, β) έκδοση περιοδικού, γ) όπλα

⁷ οἰωνοῖσί < οἰωνός (= αροακτικό ή μαντικό πουλί)

⁸ ἐτελείετο < τελειοῦμαι (= τελειώνω)

⁹ Ἀτρεΐδης = γιος ή απόγονος του Ατρέα